

Laga skiftet i Senneby 1844 – 1847

Sammanställt av Béla Botos 2007

1757 tillkom i Sverige lagen om Storskifte. Lagen tillkom som resultat av att brukningen av byarnas mark blev alltmer svår, man tvingades att köra över varandras åkrar för att komma till sina egna.

Sedan urminnes tid samägdes byns sammanlagda areal av all mark.

Under tidig medeltid fördelades marken enligt solskifte, som gick ut på att varje gård i byn erhöll en tomt för gårdens byggnader.

Åkrarna och ängarna delades upp i större delar beroende på kvalitet, dessa delades sedan i mindre delar så att alla hemman inom skifteslaget i byn skulle erhålla så likvärdig jord som möjligt samt i andel av gårdens storlek.

Tomterna/byn (solen) i mitten, skiftena – tegarna som solstrålar ut från solen i väderstreckens riktning. Den som ägde mest i byn avgjorde det inbördes läget för tomterna och tegarna.

Med tiden blev det så att "alla" gårdar hade flera delägare. Gårdarna hade under åren delats mellan barnen, eller kanske till vissa delar sålts och blev genom hemmansklyvningen allt mer svåra att bruka.

I takt med tiden gick byalaget i Senneby mot Storskiftesdelning.

"År 1769 den 19 junii infant sig inunder tecknad lantmätare uti SENNEBY By belägen uti Weddö socken och Häfverö Skeppslag samt Stockholms hof...? Att efter Landshöfdingens och Riddarens Högvälborne Herr Carl Fred; Nordenrams utfärdade Remiserialordres af den 3 die Augus; 1767 förätta storskiftes delning därstädes samlat grannar emellan;"

1757 års lag om Storskifte blev inte den succé som lagstiftaren tänkt sig. Det mesta fortsatte att vara oskiftat och det gagnade inte utvecklingen av lantbruket.

1827 tillkom en ny stadga om Laga skifte där det räckte med att en av bönderna i byn begärde skifte för att detta skulle utföras. Tidigare var det ett gemensamt beslut som skulle leda till Storskifte.

I Laga skiftets stadgar var principen att antalet skiften till varje delägare skulle vara högst tre och att alla skall ha sin andel i åker, äng och utmark.

Den 12 januari 1844 skrev Anders Ersson i Senneby ett brev till Lanshövdingen;

"Till Konungens höga Befallningshafvare öfver Stockholms Län

Som någon tillförlitlig delning öfver ägorne till Senneby byalag uti Wäddö Socken inte är uppgjord, får under tecknad såsom ägare af ¼ dels mantal i

byen, härigenom ödmjukast anhålla om Laga Skifte inom berörda byalag och att dertill må förordna Herr Commissions Lantmätare Printz. Som en betydlig skogsmark är byalaget tillhörig, får till förekommande af att densamma under Förättningsverkställelsen ej användas till afsalu eller svedjande, i lika Ödmjukhet anhålla det vitesförbud måtte utsättas. Byalaget består af 5 1/2 mantal; och äro delägarne i Mantal No1, Matts Hansson, unge Anders Ersson i No2, Jan Jansson, Jan Ersson, Anders Mattson i No3, Anders Ersson, Anders Persson, unge Erik Ersson i No4, Gamle Erik Ersson, Jan Olofson i No5, Carl Jansson i No6, Per Persson, gamle Erik Andersson och i No7 Anders Olofsson och unge Erik Mattson i Ragnarnö. Bro och Näs den 12 Januarii 1844;- Anders Ersson i Sänneby"

Den 1 februari 1844 Förordnades Commissions lantmäter Carl G B Printz att förätta begärda ansökning enligt brev från Lands Colegiet ställt till Konungens Höga befallningshavare öfver Stockholms län. I brevet angavs också att delägarna under förrättningen "vid wite af Tretton Rd 16 öre Banco samt skadornas värde" Inte fick avverka eller svedja skog annat än till husbehov.

Söndagen den 3 mars 1844 i Vaddö kyrka efter gudstjänsten uppläste prästen, kungörelsegav som det hette, brevet från Lands Colegiet till Landshövdingen. Vidare fortsatte prästen;

"I anledning här af kallas samtliga Senneby hemmansägare till enhälligt sammanträde i Senneby hos Anders Ersson därstädes onsdagen den Tjugonde/20/nästkommade Mars månad kl 10 f.m., för att med förättningsmannen och Gode Männen öfverlägga om laga Skiftets fullföljande. Ställer den uteblifvande sig till efterrättelse hvad i lag för uteblifvande parts rätt för skäl finnes stadgat. Norrtälje och Näs den 29 Februari 1844. På Embetets vägnar Carl G B Printz."

Den 20 mars 1844 var det fortfarande vinter och snön täckte marken i Senneby. På förmiddagen strax före klockan 10 samlades byns hemmansägare hemma hos gamle Anders Ersson i Anders Jansgården.

Enligt Förrättningsmannens, Lantmätare Printz, protokoll så var följande närvarande;

- Mats Hansson
- Unge Anders Ersson
- Jan Jansson
- Jan Ersson
- Anders Mattsson
- Anders Persson

Unge Eric Ersson
 Gamle Eric Ersson
 Jan Olsson genom sonen Olof Jansson
 Carl Jansson
 Anders Persson
 Gamle Eric Andersson
 Anders Olsson
 Unge Eric Mattsson i Rangarnö

Som förättningsbiträden hade gode männen,
 Häradsdomaren Eric Andersson i Gåsvik samt förre Nämndemannen Matts
 Mattsson från Ortala by också infunnit sig

*(Ser man till mantalsfördelningen så är delägarna i Senneby enligt nedan, och det
 stämmer inte med Printz närvaroprotokoll enligt ovan ?*

Matts Hansson, 3/8 mantal i Norrgården

*Anders Pettersson, 1/4 m. i Norrgården samt 1/4 m. i Skräddargården (Tidigare ägare Unge
 Anders Ersson)*

Anders Mattson, 1/8 m. i Norrgården samt 1/4 m. i Staffansgården

Jan Ersson, 1/4 m. i Norrgården samt 1/4 m. i Staffansgården

Jan Jansson 1/2 m. i Staffansgården

Ovan nämnda Ander Ersson 1/4 m. i Anders Jansgården

Unge Eric Ersson, 3/8 m. i Anders Jansgården

Anders Persson, 3/8 m. i Anders Jansgården

Gamle Eric Ersson, 1/2 m. i Södergården

Jan Olsson, 1/2 m. i Södergården

Carl Jansson, 1/2 m. i Olof Tomsgården

Eric Andersson, 1/4 m. i Skräddargården

Anders Olsson, 1/4 m. i Isacsgården

Eric Mattsson i Rangarnö, 1/4 m. i Isacsgården)

G B Printz gick igenom formalian med de närvarande och konstaterade att
 något jävsförhållande mellan hemmansägarna, förättningsmannen och de
 gode männen inte förelåg. Sedan fick de gode männen avlägga den
 föreskrivna eden.

Över skiftesmarken redovisades en karta med beskrivning från åren
 1825-26.

*"Varå dock de overkte åkerne och tomterne voro emellan hemmansägarne
 indelta men några skiftes skillnader å Ängsmarken och skogen fanns ej
 antecknade"*

Eventuell undersökning på plats om kartan, med eller utan rättelser,
 kunde ligga till grund för laga skiftesförrättningen gick inte att utföra då
 marken ännu var täckt med djup snö.
 Den undersökningen och utredningen av jordarnas beskaffenhet fick
 uppskjutas tills en lägligare tidpunkt.

Skiftesägarna meddelade att trots att det skett en och annan förändring
 av odlingarna sedan kartan ritades, samt att avlidne lantmätaren
 Malmström i sin livstid garanterat att kartan var tillförlitlig ansåg man att

kartan kunde ligga till grund vid laga skiftet.

Sedan diskuterade man byns gränser till grannbyarna. Man konstaterade att gränsen utom mot Västernäs var reglerad med räta linjer. Men mot Västernäsgränsen ifrån den så kallade "Rangarnö?". ned till Ålandshav så var gränsen en i flera krökar uppsatt grängårdsgård.

Den gränsen begärde Senneby byamän;

"att denna rågångssträckning måtte regleras och i möjligaste måtto rät göras i hvilket ändamål Westernäs delägare tillika med Senneby hemmansägare till öfverläggning kallas skulle"

Sammanträdet upphörde härefter och man skulle återupptaga förrättningen den 3 maj 1844.

Den 3 maj kunde man undersöka om den över Senneby byalags karta från 1825-26 överensstämde med verkligheten samt om den kunde ligga till grund för Laga skiftet.

Man mätte åkermarken med kedja och konstaterade att det var skillnader om 10,15 upp till 20 alnar mot vad kartan utvisade samt att markerade rösen var borttagna, dikens sträckning var förändrade. Vidare konstaterade man att i ängsmarken och skogen inte hade några tydliga avprickningspunkter markerade varför lantmätaren meddelade;

"det ägorna till skifteslaget skulle ånyo uppmätas och en med marken likstämig charta uppgöras"

Med det var samtliga Sennebyägarna nöjda.

Mötet avslutades och hemmansägarna kallades att närvara nästa dag och biträda vid ägomätningen som då skulle påbörjas och oavbrutet utföras till det var färdigt.

Det framgår inte av protokollen hur lång tid detta arbete tog, men efter att arbetet var utfört återkom Lantmätare Printz och kallade till ett nytt möte i Senneby den 20 maj 1844.

" efter då ägorna blifvit å ny charta lagda, nu företaga gradering deraf"

Till mötet den 20 maj var som tidigare alla hemmansägarna kallade.

Sedan föregående möte hade unge Anders Ersson sålt sitt hemman till Anders Pettersson.

Nu var alltså en ny karta upprättad och nu skulle gradering av markernas beskaffenhet utföras

Efter att alla var församlade blev de underrättade om vilka grunder som skulle gälla vid ägograderingen.

Därefter uppläste lantmätaren 11 kap. av Kunglige Majts Nådiga Lantmäteri förordning av den 4 maj 1827.

Och hemmansägarna erhöll upplysningen om att den bästa och bördigaste jorden skulle graderas till 1:a graden, de mindre bördiga till $1\frac{1}{16}$, $1\frac{1}{8}$, $1\frac{1}{4}$, $1\frac{1}{2}$, $1\frac{3}{4}$, 2, 3, 4 och så vidare och därigenom skulle ett förhållande gälla att 1 tunnland av den bördigaste jorden motsvarar $1\frac{1}{16}$, $1\frac{1}{8}$, $1\frac{1}{4}$, $1\frac{1}{2}$, $1\frac{3}{4}$, 2, 3, 4 och så vidare i tunnland sämre jord. M.a.o. 4 tunnland av

den sämre jorden var lika mycket värd som 1 tunnland av den bördigaste jorden.

Vid graderingen av åkermarken skulle inte någon värdering läggas vid att den ene eller andre jordägaren väl eller mindre väl hade hävdats sin jord. Det skulle eventuellt regleras i särskild likvid med avseende på nedlagt arbete.

Mot detta hade ingen av hemmansägarna att erinra.

Beträffande gradering av ängsmarken förenade sig byamännen och beslöt att på grund av årstiden och den måttliga växtligheten, vänta med graderingen tills midsommartiden då man även skulle gradera skifteslagets avrösningsjord.

Efter mötet begav sig nu alla mötesdeltagare ut på åkrarna i Senneby och under vandringen undersöktes jordarna på åtskilliga ställen och det noterades att jorden:

"allmänneligast bestod af sandblandad mylla och klappur på ler och omblandad botten i de omkring byn liggande trakten men i de aflägsnare delarne der ock väl fanns samma beskaffande jordmån vore dock jorden mera sand och grusblandad"

Till följd av jordarnas beskaffenhet företogs värdering och hemmansägarna under rättades om hur många tunnland och kappland av den sämre jorden som blivit i anspråkstagande för att uppnå värdet av den bättre och bördigare:

"på det att de själva skulle inhämta riktigheten deraf denna graderingsåtgärd"

Det här arbetet och graderingen fortsatte under ytterliggare två dagar och på kvällen den 22 maj 1845 var byalagets åkerjord värderad och graderad.

Deltagarna beslöt att man skulle invänta tillväxten och återupptaga mötet och värdera byalagets ängsmarker till den 7 juli.

Den 7 juli återkom förrättningsmannen åtföljd av medhjälparen Löjtnant Berlcén ? och gode männen för att tillsammans med byalagets delägare fortsätta arbetet med laga skiftet och främst arbetet med graderingen av ängsmarkerna.

Det här arbetet fortsatte till och med den 14 juli, då skifteslagets alla tillhöriga ägor var slutligen graderade och uppskattade.

Redan den 15 juli hade man nytt sammanträde. Jan Jansson och Anders Petterson kunde inte närvara. Anders Ersson hade fullmakt att företräda Jan Jansson och Anders Petterson företrädes av sin pappa Per Persson. Taxeringsinstrumentet, markvärderingen, upplästes för första till sista raden, och det redogjordes för värderingar och urskillningar av avrösningsjordar.

Byalaget hade inget att anmärka;

"utan förklarade sig vederbörande dermed till alla delar nöjde"

Då man fortfarande hade tid över så företogs överläggningar om vilka undantag från skiftesmarken som jordägarna behövde för sitt dagliga behov fram till laga skiftets verkställande.

Man beslutade att träffas på morgonen nästkommande dag den 16 juli och fortsätta den diskussionen.

Under dagen den 16 juli kom man till beslut i vilka undantag från skiftesmarken som skulle gälla.

En föreningsskrift upprättades;

Litt B

Förening emellan alo undertecknade Senneby hemmansägare i Wäddö socken, ingåburna till Laga Skiftes protokollet den 16 juli 1845

1;n0

Något ägobyte med nästgränsande byar och hemman för erhållande af räta rågångar anse vi ej vara behöfligt, hvilket om så fallet vore skulle ägorne mot Westenäs der gränsen utgöres af en krokig gärdesgård men såsom faställd Boskiftsskillnad nu antagas.

P2 fortsätter föreningsskriften med att ange respektive gårdars mantal och öretal samt vilka andelsägarna är och hur stora andelar andelsägarna har.

P3 här regleras skiftesmark för gemensamt respektive för enskilt begagnande.

Det är för det första, två platser belägna vid byvägen som nyttjas av Rote Båtsmännen som nu ska utvidgas och på denna utvidgning medges det för ägarna i mantal nr 4 rätt att för detta hemmans enskilda båtsman bygga ett hus.

För det andra, två sand eller grustäcker, den ena belägen i Mosshagen Den andra inom ägorne 1439 vid skogsmarken utanför Wikshagarna, innehållande ett halvt tunnlands ägovidd.

Samt ett så kallat sjöviste vid Karviken invid Ålands hav där den tidigare varit belägen men nu med utvidgat utrymme vilket utvisas på kartan.

P4. fastställer vägarna som är behöfliga för ägornas åtkomst och vart dom går. Man anger vilka vägar som skall ha 8 resp. 6 alnars bredd. Man skriver bl.a.;

"Efterskrivne vägar afdrages till sex alnars bredd, nemligen ifrån Wiksvägen ned till Netgårdsplatsen vid Karsviken af Ålandshaf, sträckande sig ifrån den nu uttagna sandgropen å skogsmarken, förbi gamla kalkbotten, öfver wedtorget åt Stomwreten ? vidare åt Karviken och slutligen ned till Netgårdsplatsen eller Sjövistet.

P5. Här träffar man överenskommelse om diken och avvattning av ängsmarker " som äro nödiga för ängsmarken och derå tagne odlingar".

Detta är en stor och viktig punkt. Diken kommer att gå från egna och över andras marker och det är viktigt att ha dessa angivna i sträckning, bredd och djup i överenskommelsen för framtiden.

P6

Urskiljande af in – och afrösningsjorden, enligt nu upprättad ägobeskrifning godkännes.

P7

Om den ersättning för så väl nu till odling upptagan mark i ängarne äfven som för den mark som den blifvit odlad sedan förra chartan upprättades är följande alo emellan träffat;

För sådan mark som skall odlas;

Här efter uppräknas en mängd litt.Nr hänvisade till kartan, vidare anges med vilken ersättning i hö eller penningar som skall utgå för mark som har upptagits till odlingsbar jord.

P8

Tvänne vid byn belägna Brunnsställen det ena vid Anders Olssons tomt, tomthagen 2399. Bärren benämnd och den andra under Matts Hanssons tomt vid tomthagen no 2464, benämnd Norrbrunn, uttages till gemensamt begagnande för byalaget, och förblifva vägarna dit i dess förra sträckning.

P9

Hvad vidkommer uppgräfningen af de nu i och för Laga Skiftet uttagna aflopsdiken, så anslås dertill under detta år af byamännen en summa penningar om Två Hundrade Riksdaler Riksgäldscedlar, och skall dikningen i den ordning tillgå att igenom Norrängen, Träsket, Östnafvaren, Wiksängen och 100de alnar innan båtsängen den förut verkställas till det djup som för wattnets fria aflopp kan vara behöfligt samt hvad sedermera af denna summa kan blifva öfrig, användas för bekostnaden af det dike som sträcker sig igenom Mossängen, åkermarken, Myräng och Norrgärdet och Östnafvaren ned till den blifvande dike, skolande i öfrigt alla nu uttagna utfalls eller floddiken ovilkorligen på byamännens gemensamma bekostnad vara i behörigt skick uppgräfdä inom nästkommande sommars utgång, så att odlingsföretag af den odlingsbara jorden derefter ike blifver förhindrad.

Så fortsätter överenskommelsen och avslutas med P10,där man redogör för hur skogen skall skötas och vad och vilka trädslag man får fälla och använda för eget behov. Samt,
"att hvar af oss rätt, att för behöfliga stängningar hugga å gamla lotterna de behöfliga Ene stör, ovan annat trädslag i och för ett slikt ändamål vore vid här stagade vite förbjudet".

Sedan har samtliga hemmansägare undertecknat föreningsskriften med sina underskrifter eller bomärken.

Föreningsskriften ligger som bilaga B i slutet av lantmätarens protokoll.

Det är kväll den 16 juli föreningsskriften är avklarad, men man har inte nått något slutgiltigt avgörande till hur ägotterna mellan hemmansägarna skulle utläggas. För att kunna göra det så måste det till uträkningar i kartan.

Diskussionerna fortsatte dock mellan hemmansägarna till sena kvällen, diskussioner som förrättningsmannen inte ansåg sig vilja protokollföra. Man började förmodligen att träta man och man emellan nu när man insåg att det var vissa som skulle bli tvingade att flytta från byn till nya tomtplatser.

På morgonen den 17 juli 1845 skriver Lantmätare Printz i sitt protokoll; *"Med afseende på öfverläggningarna under föregående dag, om huru lotterne skulle till hemmansägarna i Laga skiftet utläggas, så enär byns sammanstängda läge gör nödvändigt att åtskilliga jordägare måste ur byn afflytta, och hvartill förättningsmannen ansåg för det första att antingen Eric Mattsson i Ragnarö eller ock Matts Hansson med åbyggnader afvflytta för det andra att antingen unga Eric Ersson eller Anders Olsson, som lågo med sina gårdar invid hvarandra lika ledes afflyttade, samt delsutom, att, då inte utrymme kunde beredas hvarken för Anders Ersson eller Anders Mattsson äfvenledes, desse gårdsägare borde med dess åbyggnader afflytta, blefvo innebörden om denna angelägenhet hvar för sig hörde,"*

Byn var tätt bebyggd och skulle elden komma lös var risken naturligtvis stor att hela byn skulle bli övertänd.

Det blev självklart full diskussion mellan gubbarna om och varför den ena eller andra gården måste flyttas.

Det var säker bråkigt och hårda ord mellan Eric Ersson och Anders Olsson, båda ansåg att dom var för sig hade lika goda byggnader och alltså ville ingen av dom gå med på att flytta.

Förrättningsmannen och gode männen beslöt att besiktiga alla gårdarna. Självklart följde alla hemmansägarna med på besiktningen.

Så jämförde man byggnaderna och antecknade antalet byggnader, och vems hus som var i bättre eller sämre skick än den andres.

Sedan uppmanade Förrättningsmannen, som han skriver;

" Ånyo uppmanat de utflyttande till vänlig överenskommelse, men då sådan ej stod att vinna, fingo samtliga hemmansägarna från förättningsrummet afträda medan Förättningsmannen och Gode männen i ärendet öfverlade, då för dem åter inkallade afsas följande

Utlåtande

Här meddelar förättningsmannen vad han och gode männen har kommit fram till.

Han börjar med Matts Hansson och Eric Mattsson och konstaterar;

"Husbyggnaderne finnas af gammal beskaffenhet med undantag likväl, att Matts Hansson nu hade uppbyggt ett Brygg- eller Brännhus dock

sammansatt af gammalt och nytt virke, samt att husbyggnaderne hvarför sig betraktande vore af en så jemförlig godhet att någon väsentlig skillnad bemärker i afseende derå eller på utflyttningskostnaden.

Vidare beslutar och skriver förrättningsmannen;

"Förrättningsmannen och Gode männen i förmåga af 13.cap 2§: Kungl. Majts nådiga Lantmäteri Förordning af den 4de Maj 1827. rättvist förordna, den bär skyldigheten till utflyttning emellan Matts Hansson och Eric Mattsson som bestämmas genom lottning.

Hvad sedermera angår tvisten emellom unga Eric Ersson och Anders Olsson om större eller mindre rättigheter till qvarboende å gamla tomtläget få, enär Anders Olsson äger en nästan nybyggd gård i jämförelse med Eric Ersson som är af äldre beskaffenhet, och desslikes ett mera beqvämt utrymme(husbyggnad) beredes derigenom att Eric Erssons åbyggnad i stället för Anders Olssons från gamla tomtläget afflyttas, anse förrättningsmannen och gode männen vara i dager tagit det skall unge Eric Ersson kännas skyldig att från byn afflytta.

Efter afkunnande häraf skall emellan Matts Hansson och Eric Mattsson lottas till utrönande om hvilken af dem kommer att vid gamla bostaden qvarblifva, men Erik Mattsson vägrade att draga lott, för hans räkning Gode mannen Matts Mattsson i Ortalaby af sådan anledning ombades att draga lotten för Eric Mattsson, hvarigenom utröntes att Matts Hansson erhöill lotten i skyldighet till utflyttning och Eric Mattsson i Rangarnö i rättighet till qvarboende.

Efter detta upplöstes mötet för dagen och parterna och gode männen blev tillsagda att åter infinna sig i förrättningsrummet till nästkommande dag då man skulle påbörja arbetet med utläggning av skiftena.

Det var fyra, förmodligen bedrövade bönder, Anders Mattsson, Anders Ersson, Eric Ersson och Matts Hansson som var de första som nu skulle vandra hem och meddela de sina att dom var tvungna att flytta sina byggnader ut ur byn till nya tomtlägen.

När samtliga påföljande dag var återsamlade var första frågan att hitta, ur rättvise synpunkt, tomt och skiftetilldelning i första hand för de utflyttande.

Förrättningsmannen föreslog att den första lotten skulle omfattas av;

"Norra delen av ägorna mot Södersunds rågång, såsom Norrvreten, Ahlhägnaden med äng och skog i ett sammanhang, att andra lotten bestå af öfre delen af åkermarken eller närmast Wik vartill Norskullen beräknats såsom boningstomt, att tredje lotten utgöres af åkermarken närmast Norrutjord mot Kysta rågång med ängsmark och skog dervid, och fjerde lotten med tomtläge i Bystaden eller vid Riorna innefattar åkermark dervid ned mot Östnafvarn tillika med äng och skog i sammanhang dermed"

Förättningmannen frågade sedan de som skulle utflytta om dom kunde tillsammans enas om vilket läge som skulle tillfalla var och en men;

" Då tvist äfven i detta afseende uppstod utan att någon öfverenskommelse syntes möjlig lottades emellan desse förutsagda utflyttande, hvarvid sålunda utföll att unga Eric Ersson bekom lotten N_o 1, med läget i norra delen af ägorna. Anders Ersson lotten N_o 2, med läget vid Norskullen. Anders Mattsson lotten N_o 3, med läget mot Kysta rågång vid Kåsberget och Matts Hansson lotten N_o 4, med åker mot Östnafvaren.

Sedan skulle skiftena för de kvarboende läggas ut. Åkermarken skulle läggas ut från tomtlägena men då varken Carl Jansson eller Eric Andersson kunde erhålla sin del i åkertilldelning intill sina tomtlägen utan att det blev en alltför stor förskjutning av de andra jordägarnas tomtlägen, så blev det oundvikligt att för deras del lägga ut åkermark i Södergårdet närmast intill utflyttningslotterna.

Förättningsmannen fördelade sedan marken av Wiks och Båtsängarna inklusive skog på 9 lotter som sedan fördelades mellan hemmansägarna. Så fortsatte dagen med fördelning av Rangarnö Slumparna, Öhrvikshägnaden, Mossängen osv...

Dagen den 18 juli 1845 närmade sig sitt slut och som en följd av överläggningarna skulle förättningsmannen sammanställa en fördelningsplan över Laga Skiftet som skulle redovisas vid nästa möte.

Det kom att ta nästan ett år tills man på nytt samlades den 20 juni 1846

Sedan föregående möte hade Jan Jansson och Anders Ersson avlidit. Anders Ersson var den som ansökte om laga skiftet den 12 januari 1844 och som fick beslutet mot sig att utflytta från byn till Norskullen. Anders Ersson var född 1806 och avled 1 april 1846 endast 40 år gammal.

Jan Jansson sterbhus företrädes av tillförordnad förmyndare, Skattebonden Eric Jansson i Westernäs, och Anders Erssons sterbhus företrädes av änkan Brita Persdotter. Några andra av hemmansägarna hade skaffat sig ombud eller företrädes av sina söner.

Sammanträdet kunde börja, och förättningsmannen redogjorde för sitt arbete.

Sedan räknas alla 11st hemmansägarna upp och hur förättningsmannen hade tänkt sig tilldela var och en sina skiften.

"Efter då skiftesplanen sålunda blifvid för vederbörande utvisad och man å förättningsrummet åter kommit, tillkännagav förättningsmannen att en hvar af dem hade rätt att framföra de erinringar till ändringsvinnande som för dem kunna anses erforderliga på det slika förhållanden nu måtte blifva undanröjda och till de delar som möjligheten medgifva genom pröfning av förättningsmannen och gode männen till en större belåtenhet samanjämkannde."

Nu haglade erinringarna, och i stort sätt ansåg sig ingen vara nöjd med sin tilldelade mark.

Carl Janssons ombud gick hårt fram i häftiga och fräcka ordalag mot förrättningsmannen och Eric Ersson blev tillrättavisd;

"att med foglighet och sans i egenskap af sitt ombudstagande för sin fader, sin talan rätt föra"

Gubbarna fortsatte med sina klaganden och missnöje om större och mindre tilldelningar av bättre eller sämre mark i jämförelse med varandra och alla begärde ändringar i tilldelningen.

Sedan noterades förslag om ändringar och byten av mark mellan skiftesdelägarna, då började vissa ändra sig på nytt och förklarade sig nöjda med skiftesplanen. Förrättningsmannen meddelade att;

"efter skedd uppmaning att i händelse vidare äskande ändringar i skiftet derom framställan göra wore härefter ej att anföra, hvarvid förrättningsmannen till ändligt slutbringandet af Laga skiftet öfver Byalagets ägoområde uträkna skulle."

\$12.

Ehuru väl på sätt derom blifvit begärt, Anders Pettersson, Jan Ersson och Anders Mattsson erhållit ägorna vid skiftesplanens uppgörelse för sina hemman i de olika mantals nummer sammanräknade, så skall på grund af Laga skiftets stadgars bestämmelse ägorna till hvarje särskilt hemmansnummer utbytas, och Förrättningsmannen föredrog i anledning deraf frågan till öfverläggning, i afseende hvar på af desse hemmansägare svarades att för dem vore likgiltigt huru denna klyfning tillvägabragds samt öfverlämnad utgången deraf till Förrättningsmannens eget godtfinnande"

Sammanträdet den 20 juni 1846 avslutades efter en säkerligen mycket stormig dag.

Sommaren gick och på nytt hade hemmansägarna i Senneby efter pålysning från församlingens predikstol kallats till möte den 26 oktober 1846.

Nu skulle förrättningsmannen, Lantmätare Printz, redovisa på karta dels hur skiftena var utlagda, dels noggranna beräkningar över markarealerna samt muntligt beskriva skiftenas gränser. Beskrivningarna är ganska omfattande i text så jag nöjer mig med att ange skiftesbeteckningen och hänvisar till kartan som Printz upprättade 1844 som nu kompletterades med skiftesbeteckningarna.

A:a Matts Hansson har för sitt ägande $\frac{3}{8}$ dels mantal i Byn erhållit ägorna i ett skifte och har rätt att bo kvar i Byn.

A:b Anders Pettersson har för sitt ägande $\frac{1}{4}$ dels mantal No 1 samt $\frac{1}{4}$ del i No 6 erhållit ägorna i två skiften, och skall från sitt tomtläge i Byn avflytta.

A:c Anders Mattsson har för sitt $\frac{1}{8}$ mantal i No 1 samt $\frac{1}{4}$ i No 2 erhållit ägorna i två skiften och är skyldig att från Byn avflytta.

A:d Jan Ersson har för sitt $\frac{1}{4}$ dels mantal i No 1 samt $\frac{1}{4}$ mantal i No 2 erhållit ägor i två skiften och skall från Byn avflytta.

B:a Jan Ersson ägande $\frac{1}{4}$ mantal i No 2 erhåller ägor i två skiften och får kvarbo i Byn

(Här, A:d B:a, måste släktskapet kollas, båda heter Jan Ersson)

B:b Jan Janssons sterbhus har med sitt mantal ($\frac{1}{2}$) erhållit ägor i två skiften samt rätt att kvarbo i Byn.

B:c Anders Mattsson för dels sitt $\frac{1}{4}$ i No 2 samt $\frac{1}{4}$ i No 1 har erhållit ägorna två skiften och har rätt att i Byn kvarbo.

C:a Anders Erssons sterbhus äger $\frac{1}{4}$ mantal i No 3 erhåller ägor i ett skifte och måste med bostad och åbyggnader avflytta från Byn.

C:b Unge Eric Ersson för sina $\frac{3}{8}$ mantal i No 3 har erhållit ägor i ett skifte och måste avflytta från gamla tomtläget i Byn.

C:c Anders Persson har för sitt $\frac{1}{4}$ mantal i No 3 fått ägor i två skiften och rätten att bo kvar vid gamla tomtläget.

D:a Gamle Eric Ersson $\frac{1}{2}$ mantal I No 4 erhåller två skiften och rätten att bo kvar I Byn.

D:b Jan Olsson har för sitt ägande $\frac{1}{2}$ mantal i No 4 erhållit mark i två skiften och rätten att bo kvar vid gamla tomten.

E:- Carl Jansson som äger $\frac{1}{2}$ mantalet i No 5 erhåller utvidgat område vid sin nybyggda gård samt mark i två skiften.

F:a Eric Andersson med $\frac{1}{4}$ i No 6 erhåller ägor i två skiften samt rätten att bo kvar i Byn.

F:b Anders Pettersson med sitt $\frac{1}{4}$ mantal i No 6 har fått ägor i två skiften. Anders Pettersson har själv påbörjat utflyttning till norra delen av gamla bytomterna men har ej hunnit att flytta alla byggnader, åläggs att borttaga kvarvarande hus.

G:a Anders Olsson med sina $\frac{1}{4}$ mantal i No 7 har tilldelats ägor i två skiften och rätt att bo kvar i Byn.

G:b Eric Mattsson i Rangarnö som äger $\frac{1}{4}$ mantal i No 7 erhåller nu två skiften och rätt att bo kvar i Byn.

Så noterar förättningsmannen vidare :

§ 13

"I följd av nu uppgjorda Laga skifte öfver ägorne till Senneby byalag, kommer unge Eric Ersson för sitt ägande $\frac{3}{8}$ dels mantal i Anders Jansgården, Anders Mattsson för sitt ägande $\frac{1}{8}$ dels mantal i Norrgården, dertill han begagnat samma tomtläge för sitt ägande $\frac{1}{4}$ del mantal i Staffansgården, Anders Pettersson för $\frac{1}{4}$ dels i Norrgården, Matts Hansson för $\frac{3}{8}$ dels mantal i Norrgården och Anders Erssons Sterbhus för $\frac{1}{4}$ dels mantal i Anders Jansgården, ifrån dels förra tomtläget ur byn afflytta med hela dess husbyggnad, hvarförutan Anders Pettersson, ehuru för sitt ägande $\frac{1}{4}$ dels mantal i Skräddargården väl under förättningsverkställelsen uppfört en ny och prydlig mangårdsbyggnad likasom välbyggda uthus, deribland äfven en stor och rymlig Ladugård, af sten, ännu äro hus å förra tomtläget qvarstående, kändes skyldig att de samma till sitt nu föreslagna tomtläge å norra sidan af byn afflytta; I anledning hvaraf förättningsmannen tillkännagaf att värdering af den kostnad som med husflyttningen vore förenad skulle företagas, och för upplysning meddela om grunden för sjelfa värderingen upplästes derfor gällande lagrum i kungl Majt Nådiga skrift stadga, med förklaring deraf att om någon af de utflyttande delägarna woro finnande att uppföra sin hus af sten eller tegel derom sig här anmäla, emedan derutaf ett större bidrag från statsmedel kunde påräknas att erhålla."

Unge Eric Ersson, Anders Mattsson och Hans Mattsson förband sig att på sina nya tomter anlägga fähusen i sten, men övriga byggnader i trädvirke eller timmer.

Anders Pettersson begärde att det till i protokollet skulle antecknas att han *"å sin nybyggda tomt för Skräddargården, hvilken han i förening med det inom byalaget nu förehafde Laga skiftet till större delen afflyttat och dels dertill begagnat husbyggnader från förra tomten och derifrån honom blifvit förelagd utflyttning, redan hade uppfört ett större Fähus af saten, warande ock hemmansägarna anse derom att vid husflyttningvärderingen att Karladagsverken skall anses lika med 32 skillingar, att Åkardagsverken med en riksdaler 16 skillingar, ett ?? Taknäfver med 5 ?, ett tjog taktegel $1\frac{1}{2}$ Dal, Kärffvar med två Riksdaler,*

100 de murtegel med 2 Riksdaler och en tunna kalk med en Riksdaler allt Banco.

Därefter företogs husflyttningvärderingen där man värderade allt in i minsta detalj. Byggnad som skulle flyttas såväl rivning som flyttning och återuppbyggnad. Värderingen var mycket noggrann och omfattande. Tittar vi på exempel kostnaden för Unga Eric Ersson utflyttning från byn, så värderades denna flytt till att kosta i Banco, 423 Riksdaler och 28 Skillingar.

Som vi ser ovan så var värdet för ett dagsverke för en arbetskarl 32 skillingar.

Var skulle dom utflyttade bosätta sig ? enligt protokollet så anvisades följande tomtlägen för dom som skulle flytta;

Unge Eric Ersson i Anders Jans gården erhöll ett tomtläge 860, 861 och 862 upp mot Vaddö-Veda, i dag bl.a. Senneby 6:11.

Anders Mattsson 1/8 del i Norrgården samt ¼ del i Staffansgården föreslogs nytt tomtläge inom Södergårdet ägorna 2365 och 2366 i dag nära Ol-Lars vid sommarhuset på Senneby 10:2.

Anders Persson i Norrgården fick en utsedd boningstomt i Träskängen, äga nr 972 den heter i dag Senneby 1:13.

Matts Hansson med sin bostad i Norrgården blev anvisad nytt tomtläge i Bystaden i Norra Gärdet i dag troligen Senneby 3:8 och 3:9.

Anders Erssons Sterbhus i Anders Jansgården är anvisad boningstomt på den så kallade Nors Kullen **??? I dag ???**

Anders Pettersson vid Skräddargården hade redan påbörjat utflyttning till norra delen av byn i dag Senneby 6:3.

Jan Ersson med sitt tomtläge i Norrgården anvisades tomt i Norra Gärdet vid gamla vägen äga nr 2375 i dag Senneby 20:1.

Sedan räknas det upp ett antal gemensamt, mellan vissa, ägda Rior och logar som skall flyttas till en av delägarna, den andre får ersättning i form av pengar.

Erik Mattson i Rangarnö får 10 Rdb för att hans delägda badstuga vid Isacsgårdens flyttas.

Totalt beräknades utflyttningskostnaden till följd av Laga skiftet inom Senneby byalag att uppgå till 2.844 Riksdaler och 8 skilling Banco.

Den 31 oktober 1846 sammanträdde man på nytt för att besluta om de ärenden som rörde husflyttningen. Och efter detta möte beslutades;

1. att utflyttningskostnaden skall de qvarboende delägarna i sitt motsvar af ägande i byen med de utflyttande jordägarna deltaga, antingen med penningar eller ock med körslar, byggnadsmaterialier och dagsverken, på sätt värderingen därför bestämmer.

2. De utflyttade hemmansägarna förbundo sig att hafva sina hus afflyttade och uppbyggda inom Fyra (4ra) år ifrån den dag räknat Laga skiftet vunnit laga kraft.

3. utflyttningskostnaden erlägges med $\frac{1}{4}$ del för hvarje år flyttningen pågår, eller med $\frac{1}{4}$ del under hvarje af de i förra punkten bestämmande utflyttningsår; men i händelse någon af de utflyttade delägarna skulle därförinnan hafva husen afflyttade och uppbyggda utgår flyttningskostnaden då flyttningen och uppbyggnaden är verkställd eller fullbordad.

Sedan avtalar man under punkt 4 vilken ersättning som skal utgå i form av hö eller pengar för varje år och vem och till vilka som skall ge och få den ersättningen. Skälet till denna ersättning var att man kanske inte i tid skulle kunna flyttade sina hus eller att man var tvungen att nyttja tomten under uppbyggnaden på den nya.

Mötet avslutades och förämningsmannen kallade till nytt möte torsdagen den 5 November kl 10 då man i ett större sammanhang skulle besluta om vilka ersättningar som skulle utgå för att vissa lämnade välskötta gårdar och mark och erhöll mindre väl skötta ditå. Vidare skulle kostnader för vägar mm. Det var också hus som tillhörde arbetskarlar, drängar, och båtsmän som skulle flyttas eller lösas in av de kvarboende.

Som exempel kan nämnas att Norrgården, Olof Tomsgården och Skräddargården måste bekosta flytten av Enkan Anna Ersdotters hus då tomtläget genom Laga skiftet nu hade tillfallit Anders Pettersson.

Om nu inte unge Eric Ersson och Anders Persson flyttade Enkan Anna Ersdotters upplåtna hus, så skulle dom åläggas att årligen ersätta Anders Pettersson med 3 lass hårdvallshö.

Vidare bestämdes att ;

\$16

Enär vid utredning af Laga skiftet hänt att en och annan af jordägarna erhållit åker i stället för äng eller och äng i stället för åker, så bestäms i avseende derå, att till de ägarna som bekommit mindre åker än efter delningsgrunden på dem fallit, en ersättning skulle utgå med Tretiotvå (32) skillingar för hvarje uppskattat kappland.

Dagen fortsatte med diskussioner om skogen, stängseldelning ersättningar intill Laga skiftet vann laga för arbete och grödor som tillfaller annan vid skörd osv. Ersättningarna bestämdes i antal tunnor råg, dagsverken, pengar o.s.v.

Sedan blev det stor och livlig och stundtals häftig diskussion om kostnaden för arbetet och kopior på förrättningsprotokoll, kostnaden för arbete och revideringar av kartan, om när och vem som skulle betala. Eric Anderssons ombud ville ha en karta omgående medan övriga hemmansägare ansåg sig inte vilja betala för en karta innan Laga skiftet vunnit laga kraft.

Efter att alla ersättningsfrågor var avklarade samt skiftet i övrigt var utklarat meddelade förättningsmannen att den som var missnöjd med förrättningen hade 60 dagar på sig att inkomma med klagan från den dag jordägarna erhållit avskrift av förättningshandlingarna.

Klagan skall lämnas skriftligt till *"ordförande i Wäddö och Häfverö Skeppslags Egoskillnings Rätt"*

Den 18 februari 1847 inställde sig Lantmätare Printz i Senneby för att;

*"I skrift öfverlämna alla öfver Laga skiftets förättningen upprättade handlingar såsom; Protokoll, avslutade förättningsskrifter samt Ägo och Delningsbeskrivningar tillika med Odlings ersättningar, hvilka handlingar nu ock i närvaro af tillkallade Gode män till skiftesdelägarne öfverlämnades och i förvar togs af Bonden Anders Pettersson hvilken af öfrige delägarne utsågs att de samma vårda och dersom en hvar af dem, på så sätt i laga föreskrift är, hade att afskrift taga eller handlingarna genomläsa och tillkännagafs derjämte på sätt Protokollet föröfrigt af den 5 de November förevarit år gifver vid handen, att Laga skiftet nu vore slutligt och att den missnöjde hade inom Sextio dagar härefter besvär deröfver hos Ordförande i Wäddö och Häfverö Skeppslags Ägoskillnings Rätt skriftligen anföra om någon skall sig dertill befogad finna vid förbud af vidare talan, betygar undertecknad på Embetets vägnar;
Carl G B Printz*

Nu efter tre år så var lantmätaren och de gode männen klara med formalian, men det skulle dock ta ytterligare 16 år och ett antal överklaganden innan Laga skiftet inom Senneby skifteslag slutligen fastställdes den 17 december 1863.

.....

Béla Botos fritidsboende på Senneby 3:9 (Sennebyvägen 83) Supportad och informerad om skiftesnamn mm av Bengt Lundin, Bystaden, Senneby

Senneby i maj 2007